

Spremembe so v devetdesetih so posegle tudi v šolstvo. Uvedena je bila matura, ki je nadomestila sprejemne in diferencialne izpite za vpis na univerze. V tem poglavju najdemo tudi nekaj gradiva iz zasebnih zbirk.

Prej omenjene katastrofalne poplave na Celjskem so zaznamovale tudi dogajanje na področju zdravstva. Zaradi njih je bilo moteno delovanje Splošne bolnišnice Celje in kot se za arhiviste spodobi, so v tej povezavi izpostavili tudi uničenje medicinske dokumentacije. Veliko škodo je zaradi poplav utrpelo tudi področje kulture. Poglavje *Brez d'narja ni muz'ke* dokazuje, da je bilo Celje vse prej kot zaspano mesto. Glede denarja težko sodim, ampak glasba je bila zelo glasna. Plesne predstave, Festival slovenskega filma, Dnevi komedije in številne celjske skupine je le nekaj poudarkov pestrega kulturnega nabora v Celju. Slikovito poglavje o športu izpostavi vrhunske športne dosežke celjskih športnikov, ki so krepili lokalno pripadnost. Obenem

pa se spomnimo tudi na številne možnosti za aktivno preživljanje prostega časa.

Za Zgodovinski arhiv Celje se je ob izteku devetdesetih končno pokazala učinkovita rešitev prostorske stiske, saj je bila na vidiku selitev v današnjo stavbo na Teharski cesti. Že pred 20 leti je arhiv pričel opozarjati nase in na svoje poslanstvo na drugačne načine. Raven izobrazbe se je dvignila, publicistična dejavnost je bila vredna zavidanja, kot eden izmed prvih pa se je arhiv pogumno podal tudi v moderno dobo računalnikov, služba pa postane bolj mobilna, saj pridobi še prvo lastno službeno vozilo – katrcio.

Katalog je zasnovan v slogu devetdesetih, zelo razgibano in slikovito. Že naslovnica pa nas opomni na ciklično ponavljanje zgodovine. Če smo v devetdesetih letih tičali v zastojih zaradi gradnje avtoceste, v zadnjih letih stojimo zaradi popravil.

Anja Prša

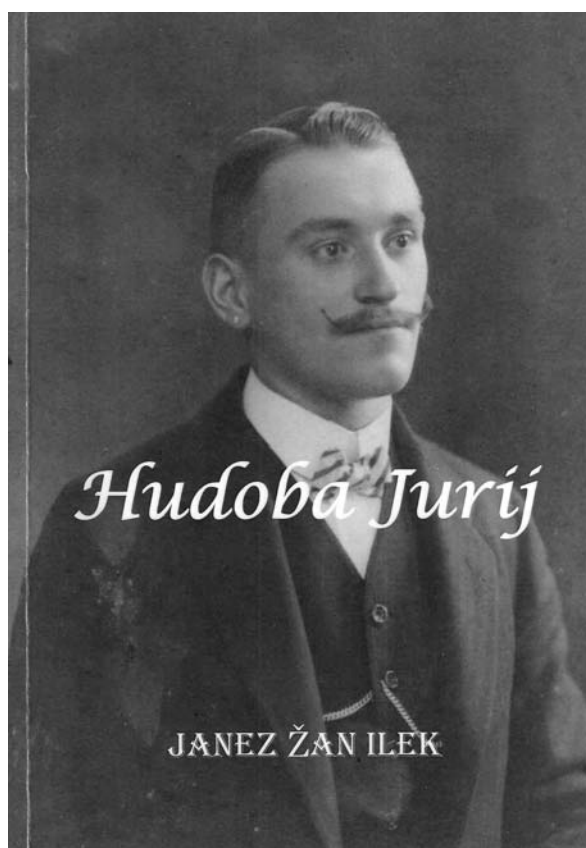
»Ko bom velik, bom pa lopof«

Janez Žan Ilek: *Hudoba Jurij: 1888-1985: obsoteljsko-kozjanska hudoba*. Podčetrtek: samozaložba, 2015. 243 strani.

Po prvcu leta 2011 z naslovom *Meja na reki Sotli 1991-2011* tokrat avtor prihaja med bralce s pripovedjo o življenju in kriminalni dejavnosti Jurija Plevnika. Knjiga predstavlja biografijo kozjanskega »Fakina«, ki je imel dolgo, pestro in zanimivo kriminalno preteklost.

Če je bil razbojnik Guzej kozjanski kriminallec 19. stoletja, je bil Jurij Plevnik kozjanski kriminallec 20. stoletja. Rodil se je leta 1888 v revni kmečki družini, torej 8 let po smrti razbojnika Guzeja. Plevnik je bil kriminallec celotno življenje in ob vsaki priložnosti do svojih poslednjih dni, to je do svojega 97 leta starosti. Za kriminalno življenjsko pot se je odločil že zelo zgodaj. Jurijeva »kariera« se je začela že v mladoletnem obdobju, ko je že pri sedemnajstih letih pristal v zaporu. Obsojen je bil zaradi ponarejanja dokumentov.

Plevnik je bil vsestranski in raznovrsten kriminallec. Bil je tat, goljuf, prevarant, ponarejevalec denarja in raznih dokumentov, oderuški posojevalec denarja, lažni

ženitveni posrednik in požigalec. Na koncu je bil tudi prodajalec lažnih zdravilnih in drugih zdravstvenih krem, zvarkov in zdravil. V dolgoletni kriminalni karieri je morda zagrešil tudi težko kaznivo dejanje, to je

umor prve žene Terezije. Njena smrt je še bolj zavita v tančico skrivnosti, saj se po smrti ni opravila obdukcija. Hudoba Jurij je bil nagnjen in znan po nasilju, pretepanju in zanemarjanju svoje žene in otrok. Znanec na sodiščih je bil kar 77 let in še danes velja za najstarejšega obsojenca in zapornika v Sloveniji in nekdanji Jugoslaviji. Zadnjič je bil obsojen leta 1982 in je moral v zapor pri 94 letih. Zaporne kazni je prestajal v treh različnih državah: Avstro-Ogrski monarhiji, Kraljevini Jugoslaviji in socialistični Jugoslaviji. Morda pa je zaporno kazen prestajal tudi med nacistično okupacijo slovenskega ozemlja, vendar to ni dokazano.

Ob svojih kriminalnih dejavnostih je bil tudi dopisnik v razne slovenske časopise, predvsem liberalne *Narodni list* in *Štajerc* pod psevdonimom »Selski« žele v času Habsburške monarhije, kjer je rad napadal, blatil in širil laži o svojih sosedih in drugih kozjanskih rojakih. Po 2. svetovni vojni pa je pisaril predvsem v *Kmečki glas*, kjer je časopisne oglase in novice izkoriščal tudi za svoje kriminalne podvige. Bil je tudi politik in politični aktivist, v mladih letih je bil pristaš liberalne stranke in podpornik liberalnega politika Franca Robleka iz Žalca. V času socialistične Jugoslavije je predlagal preimenovanje kraja Virštanj v Titovo. Po 2. svetovni vojni je nekaj časa celo opravljal službo rubežnika občine Podčetrtek. Jurij Plevnik je bil znan tudi po svojih retoričnih in literarnih sposobnostih, rad je bral in se zanimal za leposlovje. Bil je tudi pesnik, leta 1946 je objavil pesmi Marija na Svetih Gorah pri Šempetru (danes Bistrica ob Sotli).

Jurij Plevnik je prikazan v knjigi z različnih zornih kotov, tako z družinskega, osebnega, kriminalnega, pa tudi z vojaškega kot udeleženec bojev 1. svetovne vojne in publicističnega vidika kot dopisnik v različne slovenske časopise. Kriminalna dejavnost in sodni procesi proti Plevniku so sicer podani natančno, podrobno in kronološko, vendar se spretno vključujejo še življenjske dogodivščine, različne zgodbe, časopisne objave in pričevanja različnih ljudi. Avtor knjige se je pri pisanju posluževal različnih virov, tako arhivskih, časopisnih, pisanih spominov Jurija Plevnika, pa tudi intervjujev in pričevanj ljudi in sorodnikov, ki so ga poznali ali imeli z njim opravka. V knjigi je objavljen tudi del zapisov iz Plevnikovega dnevnika. Edinstven vir, ki je bil dostopen avtorju in daje knjigi osrednji pečat, pa je zagotovo najmlajša hči Jurija Plevnika, Tonica Plevnik, ki je Janezu Iлеку omogočila dostop do očetovega dnevnika in slikovnega gradiva. Ob tem je sproti spoznavala še marsikatero norost, nepoznano kriminalno dogodivščino ali drugo podrobnost iz življenja svojega očeta. Jurij Plevnik je imel znanih kar 10 otrok, zagotovo še katerega nezakonskega. Prvi sin se mu je rodil leta 1912, starostna razlika med njegovimi otroci je bila kar 39 let.

Jurija Plevnika ne moremo označiti za kozjanskega »Robin Hooda« kot Guzeja, ker je kozjanski »hudoba« za razliko od Guzeja kradel in ogoljufal šibke, preproste ljudi in se je izogibal bogatih in razgledanih ljudi. Avtor, obenem upokojeni policijski inšpektor, v sklepnem poglavju primerja tudi oba kozjanska kriminalca. Skupno jima je bilo, da sta delovala na podobnem teritoriju, bežala in se skrivala na podobnih mestih in si našla tudi svojo ljubezen v istih krajih. Kot zanimivost, hiša, v kateri je Jurij Plevnik živel s svojo prvo družino, je bila v neposredni bližini kleti, kjer je Guzej padel v boju z orožniki. Bistveno sta se razlikovala v osebnostnih in etičnih značilnostih. Za razliko od Guzeja je Plevnik umrl naravne smrti. Guzej bo ostal v ljudskem glasu prepoznan kot pozitivna osebnost, saj je kradel bogatim in dajal revnim, Jurij pa kot hudoba in pokvarjenec, ki je okradel najraje male in preproste ljudi.

Kozjanski kraji še danes veljajo za podeželske, manj razvite in prometno odmaknjene kraje, zlasti v primerjavi z osrednjo Slovenijo. Bodo hitre družbene spremembe, razvoj informacijske tehnologije in globalizacija v 21. stoletju morda prinesli novega sodobnega kriminalca ali kozjanskega »Robin Hooda«?

Matej Ocvirk